

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton.

Előfizetési ár: egész évre 20 korona, fél-
évre 10 korona. Egyes szám ára 50 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debreczen, Kollégium.
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Ébren legyünk!

Magyarország fiatal királya, a habsburgi uralkodó család ez idő szerinti feje, Ferenc József közvetlen utóda Debreczenben járva, a királyné asszonnyal együtt elment a református nagytemplomba. Látható megindultsággal állt az egyszerű fehér falak között, hol egykor Magyarország teljes függetlenségét s az uralkodó háztól elszakadását kimondták. Keresztyén alázottsággal fogadta az áldást a református püspöktől, ki magyar szívvvel és kálvinista egyenességgel a kölcsönös engesztelődésről szólt és Jézusban velünk egyenlő testvérnek mondta a királyt.

A reformátusok nagytemplomából ment az uralkodó a tudományegyetem felavatásának ünnepe, hol az üdvözetekre adott válaszában az egyetemet a híres debreczeni kollégium kibővítésének s a kollégium évszázados hagyományain felépültnek mondta. Felemelő volt e szavakat királyi ajkáról hallani, de talán még felemelőbb az a beszéd, melyet a tiszántúli reformátusok főgondnoka a királyi pár üdvözlésére mondott. Vagy tán nem is maga a beszéd, mint inkább az a mód, mellyel a főgondnok elmondotta. Szeretetteljes hódolat és nyílt önérzet csengett a hangjában. Rátapadt a szemünk az ősz magyar úr magas alakjára, nemcsak a fülünkkel, a lelkünkkel hallgattuk minden szavát. Ím: így beszél, ilyen méltóságteljes hódolással a magyar kálvinista az uralkodójával.

Büszkék és boldogok lehetnénk a király debreczeni látogatása alkalmával tapasztaltak miatt, mi magyar kálvinisták. Megláthattuk, hogy felséges királyunkban megvan a hajlandóság az egykor üldözött református egyház megbecsülésére, évszázados nagy szolgálatai elismerésére, hagyományai fennmaradásának támogatására és megvan a készség — ami nekünk ép olyan értékes — a magyar nemzeti főrekvések megértésére és méltánylására. Megláthattuk és másokkal is megláttathattuk, hogy a magyar reformátusság

méltó képviselője a magyar faj legértékesebb tulajdonságainak. Hü és önérzetes, tisztelet adó és egyenes beszédű.

A mostani nehéz viszonyok közt, amikor hazánk s nemzetünk sorsdöntő napjait éljük, sem büszkélkedni, sem boldogsággal dicsekedni nem tudunk. Sőt keserűbbé teszi a megpróbáltatások szomorú óráit az a tudat, hogy épen most, amikor új hajnalhasadás mosolyoghatna ránk, kell aggódnunk soha nem ért sötét éjszakától.

Mi magyar reformátusok mindenek felett magyarok vagyunk. Nekünk a nemzeti lét nemcsak kiegészítője a földi boldogságnak, hanem maga a boldogság. Mi a magyarság vesztével mindenestől elveszünk, hiszen mink csak magyarok tudunk lenni még vallásunk megtartásában, az Úristennel társalgásunkban is. Minekünk csakugyan nincs e hazán kívül számunkra hely, mi csak úgy lehetünk erősek és boldogok, ha a magyar nemzet erős és boldog marad.

Nagy események küszöbén állunk. Minden magyar embernek, de kiváltképen nekünk, magyar reformátusoknak, önmagunk iránti kötelességünk minden áldozatra készséggel rendületlenül állani a magyarság ügye mellett s tenni minden tőlünk telhetőt.

Nemes, megértő lelkű ifjú királyunkkal s a bennünk meglevő sok becses erénnyel a sors viharai közül épen és boldogan kerülhet ki nemzetünk hanyatott hajója, ha a magyar szabadság s a keresztyén testvériség parancsa szerint mindenki híven teljesíti kötelességét.

Magyar kálvinista papok és egyéb egyházi előljárók, kik minden időben legkeményebb bástyái valátok a magyar nemzeti szabadság védelmének, álljatok résen. Ne érjétek be azzal, hogy magatok híven megálltok, de sáfárkodástok szent felelősségével örökjétek a rátok bízottak felett is.

Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne essetek!

Beszédek.

Dr. Baltazár Dezső püspök az egyházkerületi tisztelő küldöttség élén a következő beszédet mondotta:

Császári és Apostoli Királyi Felség!

Legkegyelmesebb Urunk!

A tiszántúli református egyházkerület hódolatát és hűségét van szerencsénk tolmácsolni Felségednek. Hódolatunk nem szolgál megalázkodás, hanem szabad emberek komoly meggyőződése szerinti meghajolás a királyság intézményének isteni származása előtt. Hűségünk nem önző hangulat szeszélye, hanem az alkotmányos királyhoz szeretet és tisztelet erejével való öntudatos, egyenlő, szilárd ragaszkodás.

Haza és Király iránti szeretet nálunk egy lélek szülötte, egy szív azonos oltára. Áldozatok kimeríthetetlen forrása ez a szeretet. A világháború krónikájába legendás hősök tenger vére és megdicsőült élete írta be ennek bizonyosságát.

A mi hódolatunkra, hűségünkre békében és háborúban, mint dönthetetlen sziklára lehet építeni. Kérjük Felségedet, hogy építsen is erre felszentelt királyi keze, melyet tegyen a királyok királya: a mindenható Isten harcban győzelmes zászlójával, békében népei boldogságával, minden időben trónja fényével, dicsőségével ékessé és hatalmassá.

Őfelsége a következő beszéddel válaszolt:

A tiszántúli református egyházkerület hódolatát és törhetetlen hűségének kifejezését őszinte köszönettel fogadjuk.

Biztosítom az egyházat királyi kegyelméről és a keresztyén erkölcs megszilárdítására, valamint a magyar nemzet megerősödésére irányuló törekvéseiben mindenkor nyújtandó támogatásomról.

Dr. Baltazár Dezső püspök áldása a nagytemplomban:

Isten nevében áldással fogadlak benneteket, Felséges királyi pár, e templom csarnokában, hová e nagyságos alkalommal viszonos engesztelődés fátyola száll. A magasságos Isten jó tetszése vegyen körül benneteket a kegyelem bizonyosságának fényes felhőivel, hogy legyen értelmes szívetek a bölcsességre, egyenes útatok az igazságra, készségetek a szeretetre, választottságotok hatalomra, dicsőségre, boldogságra Jézus által, akiben velünk egyenlő testvérek: Istennek gyermekei vagytok ti is, de elsők a szolgálat terhének, tisztességének és áldásának méltóságában. Ámen.

Gróf Degenfeld József egyházkerületi főgondnok beszéde az egyetem avató ünnepélyén:

Felséges Császár és Apostoli Király, Legkegyelmesebb Urunk!

Felséges Császárné és Királyné, Legkegyelmesebb Asszonyunk!

Hálás köszönettel adózom Felségteknek, amiért megengedett nekem, hogy Felségtek előtt szót emelhessek. Kettős örömnapp ez a mai minékünk, kik a tiszántúli egyházkerületet képviseljük. Örömnapp egyrészt azért, hogy Felségtek városunkat legmagasabb látogatásukkal megtisztelték s lehetővé tették, hogy alattvalói hódolatunkat itt mutathassuk be Felségteknek. De örömnapp azért is, hogy jó Istenünk elérni engedte, hogy hosszas fáradozás s néha küzdelem után is a debreczeni egyetem létesült s ma Felségtek ez új kulturális intézményét Debreczennek felavatják. A magyarországi reformátusságnak s különösen a tiszántúli egyházkerületnek régi vágya volt, legfelső főiskolájának a debreczeninek egyetemmé való kifejlesztése. A régi idők azonban erre nem voltak alkalmasak. Utóbb az 1891-iki zsinat tette meg az első lépést, amidőn három zsinati tag indítványára kimondta, hogy Debreczenben tanárképzővel összekötött philosophiai fakultás létesítendő. Ez irányban országos gyűléssel indult meg a mozgalom, ez azonban célhoz nem vezetett. Ennélfogva az egyházkerület vette a kezébe az ügyet s miután a jó Isten megengedte nekem, hogy szeretett egyházunkkal és abban tanügyünkkel intenzívebben foglalkozhassam, csekély személyemnek kellett az ügy élére állnom. Nem tagadom, hogy ezen ügy vezetésénél időnként erős ellenzékkel is kellett megküzdenem, különösen akkor, amikor belátva, hogy felekezeti egyetem létesítésére kellő eszközökkel nem rendelkezünk, más útra kellett térnünk és az állami egyetem létesítését munkálnunk. Egészben azonban úgy az egyházkerület nagy többsége, valamint Debreczen városa, mely főiskolánknak mindenkor kegyes pátrónusa volt s a debreczeni református egyház is, lelkesen támogatta a mozgalmat, belátva, hogy egy ily kulturális intézmény, mint az egyetem, mily rendkívüli, minden irányú előnyt képez városunkra, egyszersmind a hazai reformátusságra nézve is, melynek Debreczen a központja.

Rendkívül hálával tartozunk Felséged boldog emlékü dédnagybátyjának, Ferencz József Császár és Király Ő Felségének, ki egyetemünknek alapítója s nagy hálával tartozunk Felségteknek is, kik intézményünket legmagasabb támogatásukban részesítik s most méltóztattak egyetemünk felavatására legkegyelmesebben megjelenni.

Tartsák meg Felségtek továbbra is városunkat s egyetemünket királyi jóindulatukban, kegyelmükben.

Őfelsége egyetem avató beszéde:

A magyar kormányom, valamint a tiszántúli református egyházkerület nevében tolmácsolt üdvözlőket a királyné nevében is köszönöm.

Nagyon örülök, hogy a debreczeni tudományegyetem felavatási ünnepélyén személyesen megjelenhettünk.

Debreczen a magyar nemzeti kulturának régi központja s a református egyház is évszázadok óta nagy érdemeket szerzett ennek a kulturának fejlesztése körül: a híres debreczeni kollégiumnak tudományegyetemmé való kibővítése kiváló helyet biztosít ez ősmagyar városnak a tudomány különböző ágainak ápolásában és terjesztésében, mint eddig, úgy ezentúl is.

Szívből kívánjuk, hogy az Isten segítségével immár a közel jövőben várható békés idők lehetővé tegyék az egyetemi építkezések mielőbbi befejezését, hogy a debreczeni kollégium évszázados hagyományain felépült új intézet nagy feladatainak teljes erejével megfelelhessen s nemcsak a magyar nemzeti kulturának terjesztője, hanem Debreczen város további felvirágzásának is kiváló tényezője legyen.

Egyház

Nehéz idők, — kedvező idők.

Nagy viharok idején a fellegek is gyorsabb tempóban jelentkeznek és szállanak el felettünk, mint más alkalommal, csendes időkben.

Ilyen formán vagyunk az egyházak, a nemzetek életével, történetével is. Viharos időkben, csatazajok, hadviselések idején, a reform-eszméknek egész légiója lepi el rendesen az emberi társadalmat. S ezen reform-eszmék légiója, mint megannyi felleg száll el felettünk, részben áldáshozó esőkkel, részben pusztító villámokkal, jégesőkkel.

Szeretem én is olvasgatni a mi egyházi lapjainkat. Ha idő, alkalom kínálkozik, néhány szerény sorban szívesen szólok hozzá egyik-másik aktuális kérdéshez. Néha azonban, mintha valaki azt mondaná: Hallgass!...

Talán két éve már annak, hogy szó esett a mi egyházi lapjainkban az úrvacsorai közös kehely megszüntetéséről. Mint a legtöbb falusi pap, kissé konzervatív hajlamokkal lévén jó magam is szaturálva, olyanféle hangot éreztem én is eme kérdés fejtegetésénél, ama benső bíró, saját lelkiismeretem részéről, mintha azt mondaná: Hallgass, hallgass!

Szóval annak idején nem vettem részt a nagy vitatkozásban. Csendben, magányban gondolkoztam.

töprengtem ezen kérdés felett. Itt lakik a szomszédban a mi kedves Andrassy Kálmán bátyánk, hát aztán figyeltem, hogy vajjon egy olyan kaliberű ember, mint a mi bűji lelkészünk, mit szól ehhez a dologhoz? Kezdetben úgy vettem észre, mintha ő is nehezen nyilatkoznék. Később azonban egy hatalmas cikkben kimondta a verbum regenst: Maradjon minden úgy, ahogy volt.

De nemcsak Andrassy Kálmán lelkész nyilatkozott így, hanem mások is. Hogy aztán mi történt ebben az ügyben, azt már könnyű dolog leírni. Jöttek az egyházmegyei, lelkészi értekezletek, ahol aztán felvette a „néhai“ nevet ez a nagyfontosságú kérdés is. Beteljesedett rajtunk itt is, nagy emlékü Kölcseynek, reánk magyarokra, illetőleg közéleti viszonyainkra vonatkozó remek jellemzése: Sok szó, kevés tett, hosszú gyűlés, kevés eredmény.

De hát, — a mi régi úrvacsorai ágendánk gyönyörűséges szavaival élve, „jó lelkiismerettel“ kérdezem: Rendben van-e ez a dolog így egészen? Hát a presbiteriumokat megkérdezték mindenütt? Hát tétetett-e kísérlet valamelyik gyülekezetben a külön kehely, illetőleg külön poharak behozatalára? Hiszen vannak nekünk, hála Istennek, olyan egyházaink is, ahol egy fillér egyházi adót sem fizetnek a hívek, ahol nem kell tartanunk sem a baptisták, sem a nazarénusok izgatásaitól, ahol bátran ki lehet adni felülről az engedményező rendeletet: Próbáljátok meg! Hiszen a Szentírás is azt tanítja: Mindeneket megpróbáljátok: ami jó, azt megtartsátok. (1. Thess. 5₂₁.)

De van itt ám egy másik nagyfontosságú reformkérdés is, amely mint valami sötét felleg ott száguldoz már az ég alján s mi csak tűnődünk felette, hogy jótékony esőt kapunk-e, ha ide érkezik, avagy jég veri el utána a határt? Ez a házassági eskü kérdése. A bihari egyházmegye már nyilatkozott ez ügyben, a többi egyházmegyek — tudtommal legalább — nem nyilatkoztak. Debreczeni Protestáns Lapunk is felvetette már ezt a kérdést. Egy pár konzervatív irányzatú feleletet már olvastam is idevonatkozólag.

De hát kérdezem ismét jó lelkiismerettel: Rendben van-e így ez a dolog egészen? Egy-két konzervatív felelet fedi-e valójában az egész protestáns közvéleményt? Hát helyes dolog-e az, hogy nagyon sok esetben, bizonyos pennaforogató emberek véleményétől teszünk függővé egyik-másik nagyfontosságú kérdés megoldását? Holott például, legalább az én szerény gondolkozásom, felfogásom szerint, a huszadik századnak éppen az a legnagyobb betegsége, — politikai, társadalmi téren is, — hogy a mai világ túlon túl nagy fontosságot tulajdonít a pennaforogató emberek véleményének.

A világért sincsen ugyan szándékomban bizonyos érveket felhozni ezen a helyen akár a közös kehely, akár a házassági eskü megszüntetése ügyében, egy ténnyel azonban bátor vagyok itt leszögezni. Azt nevezetesen, hogy soha a mi református egyházunk alkalmasabb idő-

pontot bizonyos reformok életbeléptetésére nem kaphat, nem választhat, mint a mai napjaink.

Régi jó magyar példabeszéd: „A muszáj nagy úr.” A háború sok újítást, sok eddig sokatlan dolgot teremtett minden téren s így egyházi téren is.

Ma egy haranggal harangoznak a legtöbb ekléziában. Hát meg kellett ezt szoknunk. Eltűntek a díszes, nagy orgonasípok is a templomokból. Megszoktuk ezt is. Ninesen kántor itten-ottan a templomban. Fájdalom, megszoktuk ezt is. Néha ugyan hazaérkezik egyik-másik kántorunk a haretérről, de még csak ideje sincsen arra, hogy civilruhát vegyen magára, leül az orgona mellé bakancsban, katonaruhában s orgonázik rendületlenül, hol mint szakaszvezető, hol mint káplár, hol mint zászlós, hol mint hadnagy. Hát megszoktuk ezt is. Nyár idején egy órával előbb tartjuk az istentiszteletet, mint a régi boldog világban tartottuk. Megszoktuk ezt is. Régen, ha valaki Pesten avagy Bécsben járt a faluból, ez már nagy dolog volt. Ma jönnek haza az emberek Khinából, Szibériából, Pekingből, Omszkból, Moszkvából, Szentpétervárról s fel se tűnik a dolog. Egy pár örömkönnny a vasúti állomásnál a megérkezett hadifogoly szemében s aztán szótlanul, komoran lépdél hazafelé szeretteihez. Hajh! megszoktuk ezt is.

De mennyi mindent, mennyi jót, mennyi rosszat megszoktunk már a háború alatt?!

Hát kérdezem, jó lelkiismerettel: Miért félünk mi olyan nagyon a mai időkben bizonyos reformoknak szigorú, beható tárgyalásától s ha kell, életbeléptetésétől? Hiszen Pál apostol is azt mondja: A jó alkalmatosságot áron is megváltván. (Kol. 4:5.)

Itt az idő. Fogjunk munkához. Itt a zsinat. Kérjük, kapacitáljuk illő tisztelettel és szeretettel a mi kiváló zsinati atyainkat, hogy úgy a külön úrvacsorai poharak, mint a házassági eskü kérdését igyekezzenek a legszigorúbb bírálat tárgyává tenni. S ha úgy a zsinati atyák, mint a közvélemény többsége ezen reformok mellett nyilatkoznak meg, igyekezzenek ezen reformokat életbeléptetni. Mert ne felejtjük el, hogy nehéz idöket élünk ugyan, de bizonyos reformok megvalósításához, életbeléptetéséhez soha kedvezőbb, alkalmasabb idöket nem nyerhetünk.

Baráth Imre.

Házassági eskü.

1918 szeptember hó 20-án a bihari egyházmegyei gyűlésen vallási szempontból szomorú esemény történt, szomorú határozat hozatott. Ugyanis a nevezett egyházmegyei közgyűlésen az esperes indítványára kimondatott, hogy az eddig szokásos házassági esküt, fogadalommal kell helyettesíteni, mert a mostani forma idejét múlta s lelkiismereti furdalást okoz a lelkészeknek.

Az esperes határozati javaslata ellen dr. Kurovsky Ferenc, kassai főügyész, egyházmegyei főgondnok felszólalásában arra utalt, hogy a messi múltba visszanyúló hagyománnyal való ellentétbe helyezkedés esetle-

ges megbotránkoztatást idézne elő a hívek sorában s ez által a református vallás sok hivat vesztené és egyben ez az újítás fegyver lenne a katolikusok részéről a reformátusok ellen. Másrésztől Bán István tanácsbíró szerint tiszteletreméltó az a skrupulózitás, mely a tradicionális hagyománnyal nem akar szembe helyezkedni. Azonban, ha tisztán a krisztusi evangéliomot tekintik, akkor is világos a krisztusi akaratról az, hogy az egyházi házasságkötési szertartásnál az eskü felesleges, még a fogadalom is helytelen, de a megbotránkozás elkerülése végett a fogadalom az eskü helyett alkalmazható. Ha az esküt eltörlik, akkor a lelkészeket is megmentik sok lelkiismeretbeli furdalástól, amely az által áll elő, hogy igen sokszor kell hamis esküt tevő feleket az Isten templomában érdekházasságból összeadni. Kéri a gyűlést, hogy fogadja el a határozati javaslatot oly módon, hogy a tiszántúli református egyházkerülethez, illetve az egyetemes konventhez felírják, hogy a házasságkötés megoldásánál eddig szereplő egyházi esküt töröljék és helyette megfelelő szövegezésű fogadalmat, mint házasságkötési formát alkalmazzanak.

Az esperes elfogadott határozati javaslata szerint tehát a házasi eskü helyébe fogadalom tétetnék. De hát mi lehet ez a fogadalom, hanemha eskü? Vagy talán csak inkább a Szentháromságnak a házasi esküben elhallgatott bentlétele a tulajdonképeni főök; mi szükségessé teszi azt, — hogy az eskü helyébe fogadalom tétessék, — melyből a trinitás hiányzani fog. Nem tudjuk, igaz-e ez állítás, de lehet erre is gondolni, a lelkészek lelkiismereti furdalása mellett, mely lelkiismeretbeli furdalást majdnem 400 éven át elviseltek a református lelkészek, de a mostaniak nem akarják tovább viselni.

A római katolikus papoknál megvan a votum castitatis, vagyis a szüziességi fogadalom; ilyen mintájú lesz talán ez a fogadalom? De akármilyen mintájú lesz is, kinek nevében fogadja majd a szeretetet, a hűséget az egyházi áldást veendő; minden bizonnyal az Isten nevében. Ha az Isten nevében fogadnak szeretetet, hűséget az egyházi áldást vevők, hát akkor nem esküsznek? Hát ily fogadalom esetén a megáldó lelkész lelkiismerete nyugodt lenne afelől, hogy fogadalmait nem szegik-e meg a házastársak?

Talán a reformáció fog hangzani fent és alant, e reformátori elv alapján: „Ecclesia semper reformari debet.” Amit a reformációval akarnak végezni, abból félő, hogy deformáció lesz. A reformáció igaz, hogy újítást is jelent, de a reformátorok ezelőtt 400 évvel nem újítottak, hanem visszaalakítottak; az eredeti alapra helyezték vissza a vallást ritusával, ceremóniáival, vagy szertartásaival. Avagy nem visszaalakítás volt-e az, midőn a képeket, szobrokat kivitték a templomokból és a szentségeket redukálták kettőre? stb. sacramentumokat Jézus szerzette, az eredeti alapot hozták vissza, az eredeti alapra helyezkedtek.

Az eredetitől eltérni nem szabad, nem tanácsos,

ami mondhatni vérebe ment át egyháztagjainknak, az háborgatni, zavarni vétek, bűn.

Az úgynevezett reformerek munkája a beállott szünet után talán folytatódni fog? Vajjon mit mondanának a mostanában felszínre került mozgalmakra néhai dr. Révész Imre, Filó Lajos és dr. Heiszler József nagy tudósaink, ha élének? Minden bizonnyal hathatósan protestálnának a tervbe vett javítások, reformálások ellen. Hogy hogynem jutott ezeknek a nagy egyházi tudósoknak eszébe ezeket a reformálásokat sürgetni. És hogy jutott a mai református papi nemzedéknek ez eszébe? Hogy lehet az, hogy e nagy tudósok lelkiismerete nyugodt volt, mikor eskettek és a mai papi nemzedék nyughatatlan? Talán mert ideges. Csakis idegességökre lehet egyfelől visszavinni mozgalmukat. Fogadalmat eskü nélkül nem képzelek. A fogadalom is eskü. Akkor pedig miért eltörölni a régi házassági eskü formát. Hiszen a fogadalmat is megszeghetik az egyházi áldást vevők, hát akkor a lelkészt nem vádolja lelkiismerete? Ne kerüljenek a fogadalom hívei, — melyet ők sem helyesnek, csak mint szükséges rosszat találtak ki csak szemfényvesztésül, áthidalásul használnak azoknak megtevesztésére, kik tulajdonképen az eskü hívei.

A házassági eskü-mintát ki akarják törölni esketési ágendánkban, helyébe lépne a fogadalom. Ezután már majd nem esküdni mennek a templomba, hanem „a fogadalmi templomba“ fognak majd menni a polgárilag egybekeltek fogadalmat tenni. A kereszteleési formulát is meg kell változtatni. Hát ennek is következnie kell, mert hányan, de hányan vannak, kik megkereszteltettek az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevébe; hát nem vádolja-e előre lelkiismeretök a lelkészeket, hogy akiket megkereszteltek, közülök sok nem igaz keresztényi életet fog élni.

A házassági esküt kár bolygatni, amint nem rövidült meg 400 év alatt a lelkiismeret mardosásai miatt a lelkészek élete azért, mert némelyek megszegték házassági esküjüket, épen úgy nem rövidül meg a mai lelkészeknek sem. Nem az a bűnös, aki az esküt elmondhatja, hanem az a bűnös, aki az esküt megszegi.

Nagyon pihent eszű ember volt az, aki kitalálta azt, hogy a házasi eskü eltörölendő azért, mert némelyek nem tartják meg és így hamisan esküsznek; mit sejtve a lelkész, lelkiismerete nyughatatlan lesz. Hát vajjon, újból kérdezem, ha fogadalmát nem tartja meg a fogadalmat tevő, pedig hát az épen úgy megtörténhetik, mint az esküszegés, akkor a fogadalmat tétető lelkész lelkiismerete nyugodt lesz-e? Ott leszünk a fogadalom tevés után is, mint volt a mádi zsidó.

Ha Gyökösy gyökerében támadta meg a házassági esküt, (kötés formáját), ha a bihari egyházmegye Gyökösy nézetét magáévá tette, vagyis elfogadta, eltörölendőnek nyilvánítván s óhajtván a még meglévő házasi esküt, ez még biztosan előre nem jelenti azt, hogy a házasi eskü a zsinat által el lesz törölve, s helyébe a házassági fogadalom lesz, de jelenti azt, hogy már ez

az újítási vágy nagyon is fel fogja zavarni egyházhíveink nyugalmát, jelenti azt, hogyha eltöröltetik a házasi eskü s helyébe a fogadalom lép, akkor sokkal kevesebben fogják igénybe venni az egyház áldását, mint eddig vették. Eddig azt mondták: hogy menjünk esküvőre, ezután kevesen mondják azt, hogy menjünk fogadalomra; és higyjék el nekem, még inkább kevesbedni fog a válásos érzelmű egyháztagok száma, kevesbülni fog a hűséges házastársak száma; több házasság fog ezután felbontatni. quod Deus avertat!

Az maga hiba, nem prudentia, hogy épen ebben a háborús világban, mikor úgy is fel van zavarva egyháztagjaink nyugalma, hozták felszínre a házassági eskü eltörölési indítványát. Ezt megtudva egyháztagjaink, még nyughatatlanabbak, elkeseredettebbek lesznek, még jobban fel lesz korbácsolva a még meglévő csekély nyugalomok is.

Nyírbátori.

Iskola

Egyházlátogató küldöttség (kanonika vizitáció) és a vallás miként tanítása főként az elemi iskolákban.

Több egyházmegye reformálni akarja a kanonika vizitációt, mely reformálni akaró szándékot magáévá fog tenni minden egyházmegye. Én régebben bővebben, újabban röviden hozzászóltam e kérdéshez e becses lap hasábjain. Az én elvem az, hogy a kanonika vizitáció maradjon meg eddigi formájában azzal a különbséggel, hogy az egyház- és iskolalátogatás február hó vége felé, 16-ától 28-áig ejtessék meg. A dékán vizsgálat pedig június hó utolsó 2 hetében történjék. De hozzá teszem, hogy mindkét vizitáció tagjai közt egy tanító is legyen és hogy az iskolavizsgálat mindig istentisztelettel kezdődjék. De már abba, hogy az iskolalátogatás és egyházlátogatás, illetve vizsgálat, míg a zsinat ebben az ügyben nem intézkedik, szüneteljen, nem egyezem bele. Hanem helyettesítse addig is, míg ebben az ügyben a zsinat egyöntetű határozatot nem hoz, az egyházmegyei vizsgáló bizottságot a szomszédos lelkész és tanító kölcsönösen felváltva, egymás egyháza iskoláit látogatván és vizsgálván meg és vizsgálataik eredményét az iskolaügyi előadónak terjesszék be. Esperesi székhelyen az iskolákat az esperes és az igazgató-tanító vizsgálják meg, mint szintén a már 3-tól feljebb lévő tanítóval bíró egyházközségekben is a helybeli lelkész és igazgató-tanító.

Nem tartom helyesnek, hogy csak egy évig is vizsgálatlanul maradjanak az iskolák, mert ez hanyagságra vezethetne. Tapasztaltuk ugyanis, hogy az egyházlátogató küldöttség eljövetele előtt a tanítók legtöbbször nagy szorgalommal tanítja növendékeit, főként ha a kanonika vizitáció megjelenési idejét megtudják. Az általam ideiglenesen, az esetre ajánlt mód szerint, ha csakugyan a

szorosabb értelemben vett kanonika vizitáció működése egy iskolai évig szünetelne. — a tanítók még nagyobb szorgalmat fejtenének ki, restelven az esetleges gyengébb eredményt a szomszéd tanító társak előtt. Ily esetben beállana legtöbb tanítónál a verseny, hogy ki tud a kollégák közt jobb eredményt az iskolában felmutatni, sőt tovább megyek, úgy volna jó és helyes, hogy ha egy lelkészi körben lévő tanítók, hol egyik, hol másik a vizitációval látogatnak az iskolákat, még pedig mind a kettővel, az egyházlátogató küldöttséggel, a dékánátussal, még pedig ha a dékánátus tanítóból áll, 2 tanító, ha pedig lelkész a dékán, dékántársa minden iskolalátogatás alkalmával más-más tanító lenne. Tanulna is a tanító ilyenkor, de ha eddig nem igen volt kedve jól tanítani, a jobb iskolák látása felgerjesztené benne tanítási kötelessége hűségesebb teljesítését. Így aztán 10—12 év alatt minden tanító egy évben iskolalátogató lenne és leszűrhetné magára és tanító társaira a bírálatot. Az elmondottakhoz csatolom még azt az ajánlatomat, hogy ahol még eddig nincs szokásba hozva, a lelkészek az iskolai év kezdetét megelőző vasárnapon alkalmi egyházi beszédet mondjanak. Az iskolai évet a templomban alkalmi imádsággal, az iskolásoknak templomalátogatással, kezdjek meg. A rendes évről vizsgák is alkalmi imádsággal kezdődjenek meg a templomban, vagy az iskolában, a vizsgálat berekesztése pedig rövid alkalmi beszéddel történjék.

A vizitációkon az énektanítás szigorú megvizsgálását óhajtánám, mert mindaddig nem féltem református egyháztagjaink elvallástalanodását és hitök elhagyását, míg az ének az iskolákban jól tanítatik.

A vallás alapja bár a biblia, de a vallás alapjának a cementje, erőssége, összetartója az ének. Vagyis a vallástani énektanítással egybekötve kelti fel legjobban a mélyebb vallásos érzést, erősíti meg legjobban a vallás alapját. A vallást valóban alaposan tanítani úgy lehet, ha a vallástani kézi könyvből elmagyarázott és az iskolásoknak megtanulás végett kihagyott leckének megfelelő bibliai részek az iskolások előtt, esetleg csak verssorok felolvastatnak; mint szintén az énekes könyvben lévő, arról a tárgyról szóló énekversek felolvastatnak és azonnal el is énekeltetnek.

Sok kitűnő cenzor vizsgálta meg már iskolánkat, de nekem egy helyettes, közpap vizitátor vizsgálata tetszett meg legjobban. Ennek a cenzornak az volt a módszere, mikor a vallásból vizsgálta az iskolásokat, hogy előbb elmondatta a feltett kérdésre a feleletet, azután elmondatta az ide tartozó énekverset, azután az éneket elénekelte az iskolásokkal. És ez így folyt tovább, míg a vallásból feleltek az iskolások. A vizitáció végén következett az éneklés, 10—16 ének első versének eléneklése. Megjegyzem még, hogy ez a közpap vizitátor a történelemből való vizsgálata alkalmával a Szózatot és a Hymnuszt is elénekelte.

Igy gondolnám én a vallásosság szempontjából a vizitációt, vallástani vizitációt és a vallástani vizitációt. Mind-

ezek így és ekként végeztetvén, a gyermek lelkében mély vallásos érzést gerjesztenének, mert megvolnának tanítva az ő útoknak módja szerint s mikor megvénülnek sem távoznának el attól s életök végéig vallásosak lennének. Végre ideírom annak a volt, de már néhai vizitátornak nevét, — kinél a vallásvizitációt kitűnően talán egy lelkész sem végezte, — aki boldogult Győry József tárkányi lelkész volt.

Sófalvy.

Halottaink.

Szamosújlaki Újlaky Gábor vitkai lelkipásztor, a nagykarolyi egyházmegyének hosszú időn át volt főjegyzője, tanácsbírája és zsinati képviselője, életének 85., házasságának 51., lelkipásztorkodásának 60. évében, folyó hó 17-én Nagykarolyban csendesen elhunyt. A hű pástort özvegye, gyermekei, unokája s a kiterjedett rokonság gyászolja gyülekezetével együtt.

Mogyorós József csengerbagosi lelkipásztor 28 éves korában rövid, de súlyos szenvedés után Zadorházán folyó hó 16-án jobb hazába költözött. A korai halál mély gyászba borította a boldogult szüleit, testvéreit és menyasszonyát.

Legyen áldott emlékezetök.

Különfélek.

A király Debreczenben. Október 23-án Debreczent meglátogatta Magyarország koronás királya a királynéval együtt. Ünnepeles, meleg volt a fogadtatás, kedves és maradandó az emlék, amit a királyi pár Debreczenben hagyott. Az állomásnál a katonaság hódolata után Wessprémy Zoltán főispán üdvözölte, a király hosszasan válaszolt. A királynét a debreczeni leányok részéről Baltazár Erzsike köszöntötte, szép esokrot nyújtván át neki. A városházára történt diszbevonulás után Öfelségeik a tisztelgő küldöttségeket fogadták. Első küldöttség a római és görög katolikus egyházé volt Széchenyi gróf, váradi római katolikus és Miklóssy István, nyíregyházi görög katolikus püspök vezetésével. A második küldöttség a tiszántúli református egyházkerületé volt, amelynek dr. Baltazár Dezső püspök és gróf Degenfeld József főgondnok állottak az élén. Az üdvözlő beszédet és a királyi választ lapunk más helyén egész terjedelmében közöljük. Az egyházi küldöttségek közül még az evangélikus egyház tisztelgett Geduly Henrik püspök (Nyíregyhaza) vezetésével; a debreczeni két zsidó hitközség hódolatát pedig a két helybeli rabbival tolmácsolta. A polgári küldöttségek fogadása s az egyetem hódolatának bemutatása után a királyi pár elment a római katolikus templomba, ahonnan visszatérve, a kaszinó helyiségében udvari ebéd volt. Ezután Öfelségeik a Nagytemplomba hajtottak, ahol az ünnepeles hangulatban egybesereglett gyülekezet előtt

dr. Baltazár Dezső püspök, a lapunk jelen számában olvasható áldást mondotta rájuk az Úr asztalánál. A királyi pár a Király-himnusz hangjai mellett a keleti kapun távozván, a Nagyerdőre kocsizott az egyetem felavatására. Itt a díszgyűlés előtt fogadta a tisztelgésre egybegyűlt egyetemi tanácsot, melynek tagjait, úgyszintén a felavatandó sub auspiciis Regis doctor Nagy Zoltánt megszólításával tüntette ki. Az egyetem avató ünnepélyt — amelyen a város vezetőin kívül képviselve volt a kormány: gróf Zichy János, báró Szerényi József, herceg Windischgraetz és gróf Zichy Aladár miniszterekkel, a főrendiház dr. Baltazár Dezső püspökkel, a társegyetemek a rektoraikkal és tudósikkal — gróf Zichy János vallás- és közoktatásügyi miniszter magas színvonalú alkalmi beszéddel nyitotta meg, majd gróf Degenfeld József egyházkerületi főgondnok mondotta el nemes méltósággal lapunk e számában teljes egészében közölt nagyhatású beszédét, melynek elhangzása után az egész közönség fennállva hallgatta meg Öfelségének ama jelentős és nagy horderejű avató beszédét, amelyet lapunkban szintén egész terjedelmében közzétettünk. A királyi szavak és a hatalmas éljenzés után a királlyal együtt elénekeltük a Himnuszt; az egyetemi Rector Magnificus záró szavai után pedig a jobb jövőben bizakodó reménységben a Szózatot énekeltük el lelkesülten. E lélekemelő ünnepélyre a promotio sub auspiciis Regis következett. Dr. Kiss Géza Rector Magnificus hódolattal üdvözölvén Öfelségeiket, a díszgyűlést megnyitotta s Dr. Teghze Gyula jog- és államtudományi dékán előterjesztése után hálás köszönetet mondott a királyi párnak megjelenéséért, felszólította a jelöltet köszönetének elmondására, majd a doctori eskü letételére, mely után a jog- és államtudományi kar dékánja a jelöltet doktorrá avatta s a tanács doktorrá fogadta. Az immár doktorrá avatott Nagy Zoltán debreczeni törvényszéki jegyző elmondotta köszönetét, átvette oklevelét s Öfelsége elé járult, aki a gyémánt köves királygyűrűt a felavatott doktor ujjára húzta. Ezzel a promotio véget ért s a királyi pár a jelen voltak harsány éljenzése közben elhagyta az egyetemet. A Nagyerdőről visszatérve, a kollégiumba hajtatott a királyi pár, ahol őket Dr. Baltazár Dezső püspökünk fogadta. Miután itt nevéket az anyakönyvtár vendégkönyvébe beírták, fogadták a debreczeni összes tanintézeteknek az udvaron felállított növendékei hódolatát, amit D. Lencz Géza kollégiumi igazgató tolmácsolt. A tantestületek tagjain kívül bemutatták ez alkalommal Öfelségeiknek U. Szabó Mihály elemi iskolai tanulót, a középiskolások közül Baltazár László gimnázistát és mint legöregebb diákot, Nagy Gusztáv széniort. A lelkes hangulatban eltöltött napot a színházi díszelőadás rekesztette be, amelyen Baltazár Kató gyönyörűen szavalta el dr. Körösi Kálmán poétikus prológiát, majd feltűnt a színes élőkép, amely után a királyi pár is tapsolt a szereplőknek. Kitűnő hatása volt a Nemzeti színház művésznője: Paulay Erzsébet szavalatának, melynek szövegét püspökünk írta, a Keéri

Szántó Imre zongorajátékának, Weszprémy Andor művészi hegedűjátékának, amelyet Weszprémy Lonci kísért fényes sikerrel zongorán. A színházi estét az egyesített dalárdák által előadott és dr. Baltazár Dezső püspökünk versére P. Nagy Zoltán által megzenésített Király-himnusz hatásos előadása zárta be. A színházból egyenesen a vonathoz hajtatott a királyi pár. Rendkívül melegen mondtak köszönetet a főispánnak és polgármesternek a szép ünnepségekért s félhat órákor elutaztak.

Debreczenben a spanyol járvány miatt az iskolák megnyitását november 11. napjára elhalasztották.

Az I. és II. lelkészképesítő pót- és javító vizsgálatok idejeül 1918 december hó 10. napja tűzött ki. A vizsgálatok kezdete délelőtti 9 óra. A vizsgálat napján az I. vizsgálatot tevők Erdős Károly lelkészképzőintézeti mb. igazgatónál, a II. vizsgálatot tevők Kiss Ferenc egyházkerületi főjegyzőnél jelentkezzenek délelőtti pontban 8 órákor.

A Gotterhalte muzsikáját játszotta a király Debreczenbe érkezésekor a katonazenekar. A képviselőházban érthető felháborodás volt emiatt. Szász Károly elnök *megbélyegzendőnek* nyilvánította a katonai körök tapintatlanságát. A kemény nyakú magyartól származó határozott nyilatkozat méltó volt Szilágyi Dezső utódához.

A „Református Sajtó“ 6. száma jórészt a „Magyarság“ c. lapnak van szánva. Nagyon helyesen cselekedett a Református Sajtó körültekintő szerkesztősege, hogy ily bőven foglalkozik a „Magyarság“-gal, mert valóban e társadalmi és szépirodalmi lapunk nemcsak megérdemli a reformátusok anyagi támogatását, hanem fennmaradása és fejlesztése egyúttal fokmérője református öntudatunknak. Ajánljuk úgy a „Magyarság“-ot (előfizetési ára egész évre 16 K, kiadóhivatala Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 28.), mint a „Református Sajtó“-t (előfizetési ára 2 K egész évre, kiadóhivatala Budapest, IX., Ráday-utca 28.) olvasóink támogatásába.

A Bethlen nyomda részvénytársaság új kibocsátású 1000 darab 200 K névértékű részvényéből eddig 416 darabot jegyeztek, tehát még 584 részvény jegyezhető október 31-ig. A biztos befektetésű és jól jövedelmező részvények jegyzését melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe s kérjük a lelkipásztorokat és tanítókat, úgyszintén vezető világi embereinket, hogy a jegyzésre minél többeket buzdítsanak. A jegyzéseket az Igazgatósághoz Budapest, VIII., Nap-utca 13. sz. alá kell küldeni.

Munkálkodik a Szentlélek. A napokban kétszáz koronás utalványt hozott hozzám a postás, a szelvényen ezen írással: „Kérem szépen legyen kegyes ezt is a már jelzett célra felhasználni alapítvány gyanánt. Ha Isten segít és még élek, többet is ad a hálás tanítvány. Az iskolai év beálltával a szegény rászorultaknak írószerekre stb. Kitűnő tisztelettel vagyok Szoboszlai Sándor Értarsa.“ Midőn egész egyházközségünk nevében hálás szívvel megköszönöm a kegyes alapítónak ezen újabb alapítványát, kérem a kegyelem Istenét, hogy őt éltesse erőben, egészségben az emberi életkor legvégső határáig. Pótor Elemér, református lelkész.